

ԲԱՌԵՐԻ ՄՈԳՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՇՔԸ

Ռոզա Հովհաննիսյան

ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն

Ամփոփում

Նախաբան. Հոդվածում անդրադարձել ենք արդի բանաստեղծության ինքնատիպ դեմքերից մեկի, այսպես կոչված, լեզվապաշտ ուղղության հետևորդ Աշոտ Ավդալյանի բանաստեղծական արվեստի լեզվաոճական դրսևորումներին, արտահայտչամիջոցների ու պատկերավորման համակարգի առանձնահատկություններին: Մեթոդներ և նյութեր. Արդի հայերենի պատկերավորման ու բառաստեղծման համակարգերի, բառընտրության ու ոճական միջոցների քննությունը, կյանքի գեղագիտական որոնումներն ու ընկալումները բանաստեղծ Ա. Ավդալյանի չափածո ստեղծագործությունների լեզվի ու ոճի մեջ կատարել ենք վերլուծության և համադրության մեթոդներով: Վերլուծություն. Հոդվածում լեզվաոճական ուսումնասիրությամբ բացահայտում ենք բանաստեղծի սիմվոլիկ ընկալումները, որ բնորոշ են նրա պատկերաշարժային գունեղ մտածողությանը: Արդյունքներ. Քննվող թեմայի շրջանակում Ավդալյանի հեղինակի բանաստեղծական արվեստում հայերենը երևում է բացառիկ հնարավորություններով, լեզուն կիրարկողի մեծ վարպետությամբ ու պատկերների հարստությամբ: Ընթերցողն ինքն էլ ասես մասնակցում է նրա ստեղծած լեզվական ծեսին, որը և ձևավորում է նրա գեղագիտական իդեալը:

Բանալի բառեր՝ խոսքարվեստ, պոեզիկա, լեզվական ծես, գեղագիտական ընկալում, գեղագիտական իդեալ, լեզվի պարկերավորման համակարգ, արտահայտչական միջոցներ, ոճական հնարներ

THE MIRACLE OF THE MAGIC OF WORDS

Roza Hovhannisyan

Shirak Center for Armenological Studies NAS RA
Republic of Armenia

Abstract

Introduction: The article examines the linguo- stylistic manifestations of the poetic art of Ashot Avdalyan, one of the original figures of modern poetry, and the peculiarities of the means of expression and the system of visualization. Methods and materials: We have used analytical and synthetic methods to explain and reveal the word formation systems and figures of speech of Modern Armenian with special reference to A. Avdalyan's verses. Analysis: The article mirrors the poet's symbolic perceptions, that are typical of his imaginative and colorful thinking from linguo-stylistic perspective. Results: Within the framework of the research in Avdalyan's verses the Armenian language is seen with exceptional possibilities, the great mastery of the language implementer and the affinity of images. The reader himself participates in the language ritual, which forms his aesthetic ideal.

Key words: verbal art, poetics, language ritual, aesthetic perception, aesthetic ideal, language representation system, means of expression, stylistic skills.

ЧУДО МАГИИ СЛОВ

Роза Оганнисян

Ширакский центр арменоведческих исследований НАН РА
Республика Армения

Аннотация

Введение: В статье мы обратились к лингвостилистическим проявлениям поэтического творчества Ашота Авдаляна, одного из самобытных деятелей армянской современной поэзии, так называемого

последователя лингвистического направления, особенностей выразительных средств и системы визуализации. *Методы и материалы:* Рассмотрение современных армянских образно-словообразовательных систем, словосочетания и стилистические средства, эстетические восприятия жизни поэтом, мы проанализировали язык и стиль стихотворных произведений Авдаляна методами анализа (анализа) и сочетания (синтеза). *Анализ:* В статье, путем лингвистического и стилистического исследования, раскрываются символические представления поэта, свойственные его образному и красочному мышлению. *Результаты:* В рамках рассматриваемой темы в поэтическом творчестве А.Авдаляна армянский язык предстает с исключительными возможностями, большим мастерством языкового исполнителя и богатством образов. Сам читатель как бы участвует в созданном им языковом празднике, формирующем его эстетический идеал.

Ключевые слова: *искусство речи, поэтика, языковой ритуал, эстетическое восприятие, эстетический идеал, система языковой репрезентации, выразительные средства, стилистическое мастерство*

ՆԱԽԱԲԱՆ. Յուրաքանչյուր բանաստեղծ անհատական միֆի ստեղծմամբ յուրովի վերարարում է իր *ես*-ի հայեցակարգը արդեն արարված իրականության մեջ՝ դրսևորելով բառի, գույնի, նրբագծի, ապրում-պատկերի ինքնատիպ ներհայեցողություն: Ըստ էության՝ բանաստեղծի հայեցակարգն արտահայտվում է լեզվի նշանային համակարգով, և համաձայն պոեզիայի լեզվական իրացումների՝ արդի բանաստեղծության հատույթում պայմանականորեն կարելի է առանձնացնել վերջինիս ա/ավանդական-կանոնակարգված, բ/ավանդական՝ մոդեռն շեշտադրումներով, գ/մոդեռն, դ/լեզվապաշտ ուղղության և ե/առօրեական լեզվամտածողությամբ տեսակները:

1980-ական թթ. հայ գրականության մեջ ի հայտ եկած, գրական շրջանակներում լեզվապաշտ անվանումը ստացած ուղղության հետևորդների համար (Աշոտ Ավդալյան, Հակոբ Մովսես, Հրաչյա Բեյլեյան, հետագայում նաև՝ Ղևոնդ) բանաստեղծության ամենաէական

բաղադրիչը լեզուն է, որն արտահայտում է հեղինակի կամ գրական կերպարի ներաշխարհի որոնումների պատմությունը: Այս բանաստեղծների համար պոեզիան ամբողջովին լեզվական ծես է, ինքնաբավ կառույց՝ մաս-մաքուր լեզվաշերտերով, միջնադարյան տաղերգության բառամթերքի օգտագործմամբ:

«Նիցշեն գերադասում էր, որ արվեստագետն ու բանաստեղծը՝ իբրև գոյության մոգեր ու վարպետներ, կյանքը մղեն այն տարածությունները, որտեղ այն մի արդարացում ունի՝ գեղագիտական արդարացում» /5, էջ 9/:

Կյանքի գեղագիտական արդարացման յուրօրինակ փորձը նկատվում և ծխական ճամփորդություն է ջաջուռից բանաստեղծ Աշոտ Ավդալյանի պոեզիան, որ բացում է անիմանալիի և խորհրդավորի աշխարհը՝ գալով ավանդական տոհմիկ երգասացությունից: Պահպանելով դասական բանարվեստի լավագույն ավանդույթները և բնավ չկորցնելով նորի զգացողությունը՝ Ավդալյանի բանաստեղծական խոսքը դառնում է ներքնատեսության հրաշալի հանդես, «զվարթուն նվագարան», որտեղ բանաստեղծության այլակերպող ուսանյակի միջոցով մեներգը վերածվում է խմբերգի, ապա համանվագի: «Հիշատակի փոքրիկ զարդատուփեր» հիշեցնող նրա բանաստեղծությունների մեջ՝ ամփոփված չորս ժողովածուներում («Նավասարդ», «Արծաթե օր», «Երկրատես», «Կյանքից դեպի կյանք»), բացահայտվում է բառերի մոգության և կեցության խորհուրդը: Ժողովածուից ժողովածու Ավդալյանը խոսքի երփնագիր է թողնում «աննյութ-նյութականի» անտես միահյուսումներով՝ հստակելով իր գեղագիտական հայեցակարգն ու հաստատելով գեղագետի իր իդեալը: Ի վերուստ արարչագործության սկիզբը Նորին մեծություն բանաստեղծությունն է՝ իբրև հիշողության դարձ, որից սկսվում և որին հանգում է Ավդալյանի գրական կերպարը՝ «գույնի հրաշք պատանին»:

*Խավարից լույսը ու լույսից մինչև հույժ ըմբռնելին,
ուր զորավոր է ցորենը միայն,
և ուր հասկերը բարձրանում են վեր,
բարձրանում մինչև հրաշքը լեռան,
և զորավոր են անգամ քարի մեջ,*

*և այդ քարի մեջ տաճարն է քնած,
և այդ տաճարում քայլում է մի կին,
սրբանոթի մեջ ձագուկներ երկու. . . /2, էջ 177/:*

Ավդալյանի լեզվի գեղագիտության հարուստ համակարգում բառ-միավորները վերաճում են աշխարհի բանաստեղծական ընկալման: Բառերը, գույներն ու նրբերանգները, ձայներն ու մեղեդիները շնչավորվում են, իրերն ապրում են այլաշխարհիկ գեղեցկությամբ, և նրանց հայտնությունը դառնում է «ցնծության նշան, արարման հրաշք», որում հերոսի ներաշխարհն ու երևույթի խորհրդանշային էությունը հավասարվում են, և *կյանքից դեպի կյանք* ճանապարհին ծնվում է խոստովանությունը. *խորքից պիտի գալ// ու տարածությամբ հագեցնել իրը /3, 157/:*

Ավդալյանի գեղարվեստական մտածողությունը բնորոշվում է բանաստեղծական ապրումի պատկերային ծավալմամբ՝ հիշեցնելով ծառի «ոստային» համակարգ. *Հիշատակների զարդերն են փայլում, //Եզրակարեր է տալիս կիրակին, //և այն ի՞նչ վարդ է, որ չունի հալոնում-//Օ, երջանկության տներն են բարձրիկ: //Ու ձայն տամ հուշին, անցնեմ փողոցով, //Ասեմ, թե հայրս դաշտից է գալիս, //Ասեմ, թե նրա դեմքին շագանակ, //Իսկ պաղ ձեռքերին վարդն է պար գալիս: //Ասեմ՝ օրերիս հունձքն է հիշատակ, //Ու մի պաղ ձայն է հասնում ականջիս- //թե, էհեյ, լսիր, տեսե՛լ ես մահը, //թե՛ հիշատակ ես բերել նրանից... / 1, էջ 46/:*

Բանաստեղծի կիրառած պատկերավորման այլազան միջոցները համահունչ են գրական կերպարի բարդ ու հակասական ներաշխարհի արտահայտմանը: Ամենից հաճախադեպն ու բնորոշը փոխաբերությունն է (մետաֆոր), որն իր պատկերային բանաստեղծականությամբ ազատում է հեղինակին զգացմունքային անձկությունից: Բանաստեղծությունների գեղագիտական կենտրոնը ոչ թե մեկ գերակա պատկերն է կամ փոխաբերությունը, այլ փոխաբերությունների շքերթը: Հաճախ բանաստեղծական ողջ օրգանիզմը մետաֆոր է մետաֆորի մեջ: Խիստ տարողունակ է բառի գեղագիտության ավդալյանական ըմբռնումը. բառարանային նախնական իմաստից դուրս հնչյունական թաղանթի տակ փոխաբերական իմաստի ցլացումները բառերը դարձնում են անսահման գունագեղ ու մոգաթով:

Մետաֆորները բառային տարբեր հարադրություններում (*արթնացման խմբերգ, ժողովողի հունձք, հիշողության դարձ, ներշնչանքի հալոններ, ձայնի երանգ, խմբերգի զարդանկար, նվիրումի շագանակներ, ավետման ձայներ, իմաստության բլիթ, գույների ոգի և այլն*), խոհերի հեռահար թևածումներ լինելով, ներքին աղերս ունեն իրականության հետ՝ միաժամանակ արտահայտելով անկրկնելի վիճակներ: Երբեմն ցավի, մեղանշումի ու ապաշխարանքի զգացմունքային կուտակումների կատարսիսային՝ ինքնավեհացման տանող դրսևորումները մետաֆորների թաղանթի տակ արտաբերման կերպով մոտենում են մեղեդուն՝ պայմանավորելով հեղինակի բանարվեստի հատկանիշները՝ երգայնություն, մեղմասություն, տողի ինքնեկություն, բանաստեղծական արտահայտման ազատություն, ինքնաբուխ ու հոսանուտ տարերք: Սովորականի գեղագիտությունից անցում է կատարվում դեպի անսովորը, և փոխաբերությունները դառնում են աշխարհը գեղարվեստորեն յուրացնելու իմաստասիրական հրճվանք: Բնորոշ օրինակ է՝

*...Իսկ դու կարող ես ընթացքը որսալ գույների խաղով,
Ասե՛լ- կարմիրը շապ է կամակոր թռչունի ներսում,
Ասե՛լ-կապույտը շապ է լեզվանի ջրերի ձեռքում,
Ասե՛լ- ցորենը դեղնակտուց է ու շապ սիրելի,
Իսկ սևը լեռան հավիտենության նշանն է միայն:*

«Զրույցներ հիշատակող իմացյալ այրի»՝ Ավդալյանի քերթվածները օժտված են գունատեսության բացառիկ շնորհով, որ, ինչպես ինքն է խոստովանում, «սրտիցս զուգված հայտնվի բառը՝ շարախոսելով գորգերի լեզուն»: Բնության հարաշարժ ընթացքը, հողի խլիրտն ու լույսի ցլացումները նա տեսնում է ոչ միայն եղանակային անցումների, ամպերի ու ստվերների այլափոխումների, ծաղկելու ու պտղավորվելու մեջ, այլև գույների տոն աշխարհում, որը մեղմ ջրաներկային հայտածումներով արտահայտվում է ոճական տարաբնույթ բանադարձումներում: Արտահայտման նրբությամբ «հրապուրանք դարմանելով»՝ բանաստեղծը բնության զարդանկարայնությունը զուգադրում, համեմատում է մարդու հոգեվիճակներին...

Եվ համահնչուն իմ նախնիների ապրելակերպին, // գրիչն այնպես եմ ես սեղմում թղթին, // Ինչպես արորն է քնում հողի մեջ (2, էջ 62): Ահա գլուխս դրեցի բարձիս, // Ահա և օրը թռչունի նման, թռավ, հեռացավ (3, էջ 159): Ես այսօր կանգնած եմ, ինչպես արևը, // Վաղը պիտի կարդամ տաղը հայրնության (3, էջ 203):

Ապրումների բոլոր անցումների համար բնությունն ունի իր զարդապատկերը՝ «իբրև ծաղկող հրաշալիք»: Այս շարժումն իր հերթին շարժման մեջ է դնում ներշնչանքի ոգին. բառերն իրենց նախնական իմաստների պարկուճներից դուրս են գալիս³ մոլեգնելով ներշնչման տարերքներում.

...բարբառելով՝ թե՛ տուր ընծան, // որ համակվենք կարմիրն այրող շագանակով // ու ցնծության ծայնով բերենք կնոջ գոտին, // պարեգոտենք ու հմայենք նրան ծաղկուն // ու զարդարուն առավուրի ներկայությամբ /3 էջ 87/:

Ամեն դեպքում Ավդալյան գեղագետի քերթվածները, թվում է, ինքնաբերական ստեղծված անձեռակերտ ընծայագրեր են՝ մի աշխարհ, որ իր ներքին օրինաչափությունների մեջ կրում է բնության նախաստեղծ շունչը: Ամեն ինչ անձնավորվում է հոգու թևառնումի վայելքով, և պատկերային զարգացման նոր հրավառությունը երբեք չի խախտում ընկալման հաճույքը: Ընդ այսու՝ հաճախադեպ երևակվում են բառի, բառարվեստի ու տաղի հանդեպ նրա մտորումները. «Դրսից ու ներսից արծազանքվել եմ // ու մնացել եմ բառին ծառայող» /3, էջ 27/։ «Հիմա գնացեք ու չարաճճի խաղեր հորինեք. // կարոտ եմ խաղին, // կարոտ եմ բառին» /2, էջ 95/։ «Օ՛, դուռ բացեք, կորուստներից ազատ եմ ես, // գալիս եմ երգ հատուցելու, // և խմբերգը կառանձնացնի տեսանողին» /2, էջ 158/:

Հրաչյա Թամրազյանի խորիմաստ ընդգծմամբ՝ «Խոսքն ուղեկցվում է պատկերային հոսքերով ու գյուտերով, որոնք բյուրեղների նման սփռված են նրա բանաստեղծություններում: Նրանք շարժվում են ոչ թե խոսքի մակերեսով, այլ խորքով, ամեն մի պատկեր, ինքնին արժեքից զատ, բանալի է հեղինակի հոգևոր աշխարհի վերծանման համար»:

Իրիկնափոռին, որ աստղ է հունցում, // Որ ծայն է դառնում մարգարիտի մեջ... (3, էջ 5):

Համեմատությունների մեջ մտքի թռիչքը հաճախ անկասելի է ու անկոահեղի, մշտապես առկա են բանաստեղծական գյուտն ու անակնկալը.

Մենք բաղձանքի հետ կենակցողի պես մենակյացներ ենք (2, էջ 85):

Գիսաստղը վերջին մուրացիկի պես // կարոտիս վերջին փշուրն է տանում (2, էջ 259):

Մեզ պարզևած, տված առաքության շուրջը // աղբյուրները չքնաղ աղջիկներ են կարծես (3, էջ 166): Ջրերն են լալու // մեղսական ու ծուլ հայացքների տակ // ու կրելու են զարդեր արծաթե, // ու կրելու են ծաղկունքի գոտին, // ու կրելու են օրն իբրև ափսե հրավառության (2, էջ 13):

Ավդալյանի բանարվեստին բնորոշ է պատկերավորման համակարգի և արտահայտչականության այլազան միջոցների ներդաշնակ համադրումը, որով և զարգանում է բանաստեղծի յուրաքանչյուր գեղարվեստական հղացք: Վերջին օրինակի մեջ առկա է ոճական տարբեր դարձույթների զուգադրում՝ և փոխաբերություն /Ջրերն են լալու/, և մակդիր /մեղսական ու ծուլ հայացքներ/, և հարակրկնություն (նույնասկիզբ) /ու կրելու են զարդեր արծաթե, // ու կրելու են ծաղկունքի գոտին»:

Բանաստեղծական տեքստին առանձնակի հուզական լիցքավորում և գունեղություն են հաղորդում ինքնօրինակ մակդիրները՝ անսպասելի, դիպուկ ու սեղմ գեղարվեստական բնորոշումները՝ տեսանելի ու պատկերավոր դարձնելով որևէ երևույթ կամ առարկա, զորօրինակ, արծաթե օր, վարդե շապիկ, երանգափոխ լույություն, կանացի աստղեր, մեծարգո հետո, պազշուր թևեր, հրե լույություն, քնաթաթախ փողոցներ, փեպրազարդ գույժ, մեղրամոմ տղա, հին երեխա, խառնածին ամա, ցորնագույն առավուր, պաղ հարսանիք, մեղուշ երկինք և այլն:

Արծաթե օր բառակապակցության մեջ հեղինակն անսովոր համադրությամբ օրը բնութագրում է արծաթե մակդիրով, որը բնութագրում է ոչ միայն օրը, այլև նրա հարափոփոխ ընթացքը, որը հոսող արծաթի նման է: Մակդիրի պատկերավորության աստիճանն անակնկալ, հանկարծակի կիրառության մեջ է, որը, անտարակույս, զուգորդության առումով ունի որոշակի հիմք, օրինակ, թագավոր ձիեր արտահայտության մեջ թագավոր մակդիրն ընդգծում է ձիու ազնիվ

տեսակը, *ծեր մագաղաթի մեջ՝ ծերը՝ մագաղաթի հին լինելը, կանացի աստվծո մեջ՝ կանացին՝ աստվծո թույլ, նվաղիւթ ու քնքուշ առկայ-ծումը:*

Ուշագրավ է, որ Վահագն Դավթյանը Ա. Ավդալյանի «Երկրատես» ժողովածուի նախախոսքում նշում է. «Կարդում եմ Աշոտ Ավդալյանի բանաստեղծությունները և հաճախ ու հաճախ եմ հանդիպում «աստվածաշնչյան» մակդիրին, հաճախ ու հաճախ եմ հանդիպում լույսին, հրեշտակին, շուշանին, պատրանքին:

...Հիրավի, Աշոտ Ավդալյանի բանաստեղծություններում ինչ-որ աստվածաշնչյան նախնականություն կա, հում կավի բուրմունք, «լույսի» անդրադարձումներ կան, «շուշանային» մաքրություններ, «տեսիլքային» բեկբեկումներ» (2, էջ 4):

Ինքնաբուխ լեզվական տարերքով են ստեղծվել նաև բառակապակցությամբ արտահայտված մակդիրները՝ *ծիրանիներ հագած օր, հիշատակարան թերթող հրեշտակ, տաք, ինքնագրգիռ պողպատներ, հոգնած ու բութ ծառեր* և այլն: Հեղինակային մակդիր-նորաբանությունները բանաստեղծական ինքնատիպ վիճակների ու մտածողության արտահայտման բառային միջոցներ են՝ *ծիրանամեջք երկնակամար, տիեզերահունդ աչքեր, շուշանածամ աղջիկներ, մրգահոտ, զուլալ անձրևներ* և այլն, որոնց ստեղծումը պայմանավորված է ոչ միայն համատեքստային ներքին իրադրությամբ, այլև բառային միջավայրով:

Օքսիմորոնի կամ նրբաբանության դիպուկ ու բազմիմաստ կիրառություն են *քնքուշ, ապրեցնող խելագարություն, բարկ ակունք, ավերորդ գույժ* և այսօրինակ արտահայտությունները, որոնց մեջ զուգահեռվել են իմաստով անհամատեղելի, նույնիսկ ներհակ բառեր: Ոճական այս հնարանքով բանաստեղծը երևույթների բնական կապերի խախտմամբ հասնում է հուզականության ընդգծման:

Հիրավի, ավդալյանական բանարվեստում պատկերավորման համակարգի, հատկապես բառի փոխաբերական իմաստաշրջումների ու մակդիրների հիմնալի կիրառումը վկայում է հեղինակի բառագագացության և բառընտրության յուրահատկությունների մասին: Բառը վերաճում է իմաստային կենտրոնի՝ դառնալով նշան՝ նոր իմաստային

ծավալմամբ: Լեզվարտահայտչական բոլոր միջոցները, ըստ էության, միտված են նշանների աստիճանական բացահայտմանն ու վերաիմաստավորմանը: Խոսքի պատկերավորման համակարգի դրսևորման ուշագրավ օրինակներ են չափազանցության, նաև համեմատության հետևյալ նմուշները. «*Աչքս բեռ է լեռների մեջ, // ու արևը երեխայի նման խաղում // ու քայլում է ծերունու պես հոտոտելով:* Կամ՝ «Ու փնտրում եմ ձեռքերը իմ, // որ գնացել, ծառ են ջրում թաց երկնքում»:

Ոճական այս բանադարձումը բանաստեղծը կիրառել է հատկապես թվային սիմվոլիկային առնչվող կայուն արտահայտություններում և դարձվածային միավորներում՝

Ես սպառեցի ինձ տված լույսը, // ու հանգստության քառասուն ալիք // ինձ պարուրեցին (3, էջ 141): Ես հազար տարի խուլ եմ ու համր, // չեմ սպիացել ժամանակի մեջ, // իսկ իմ աչքերը դադարկում են ջրով, // հուշը դառնացած շրջանցում է ինձ (3, էջ 204):

Կամ՝ մեծ աղոթասացին՝ Նարեկացուն ուղղված տաղում՝ *Ու հիմա, հիմա, հազար վանքերի զանգերը անգամ // չեն խլացնի քո ծայրը իմ մեջ, // և ես գնալով գեղնապարած ընկնում եմ արդեն // քո զանգերի մեջ, // խնդրում, աղաչում (2, էջ 222):*

Չափազանցությունների մեջ տարածաժամանակային չափումների խախտումը իրականի ու տեսլայինի համադրումով է. ժամանակն ու տարածությունը բանաստեղծության մեջ սահման չունեն: Երկու բառերի արանքում մի ակնթարթի միջով դարերի երամներ են չվում: Միջաբերյալ վերջին հատվածում առկա են և՛ կրկնություն (ու հիմա, հիմա), և՛ չափազանցություն (հազար վանքերի զանգերը անգամ չեն խլացնի քո ծայրը իմ մեջ), և՛ աստիճանավորում (խնդրում, աղաչում): Այսպիսով՝ բանաստեղծական ոգու տարերքով և երևակայության հավաստի թևերով են ստեղծված ավդալյանական լեզվի չափազանցությունները, որոնք՝ իբրև խոսքի արտահայտչամիջոցներ, սկզբնավորվել են դեռևս ժողովրդական բանահյուսության ժանրերում: Ոճական այս դարձույթը նպաստում է պատկեր-ապրումի ու պատկեր-գաղափարի առավել ցայտուն արտահայտմանը:

Ավդալյանն իր արվեստային կողմնորոշումներն ու սկզբունքները անուղղակիորեն արտահայտել է բազմաթիվ բանաստեղծություններում, որոնք, ըստ էության, մի ամբողջ քերթողական արվեստի ծրագիր են.

Ուզում եմ երգին մոտենալ այնպես, //Ինչպես որ սրտին սիրտն է մոտենում:

Մի քաղցր կանգնեցնել պատկերների մեջ, իսկ երգը հոգուց մաղող գողանալ (3, էջ 30):

Բանաստեղծի կոչման ու դերի մասին հոգու խոկումները, բանաստեղծական մաքուր տեսիլի ու կատարյալ վիճակների որոնումն արտահայտվում են ոճական այնպիսի բանադարձումներով, ինչպիսիք են ճարտասանական հարցը (Օրվա բերած ցնորքին, թե՛ երկունքին հավատամ), ճարտասանական բացականչությունը (Օ՛, շնորհ արա, բաղձանքի ոգի, տա՛ր ինձանից երգ, հաղորդություն տուր այսօրվա համար), ինչպես և ճարտասանական դիմումը (Բառերը ընտրի՛ր, ոչ թե վերցրի՛ւ. վավաշոտ, լալկան բառերի խուրձը ո՛չ հուր կտա քեզ, ո՛չ կարմիր զգեստ): «Ընծաների թագաժառանգ» քնարական հերոսը՝ երգով չափվող ժամանակի մեջ իբրև բառին ծառայող տաղասաց, դիմելով այս դարձույթներին, խոսքն ուղղում է ներկա բացականչությունին, բնությանը և նրա ուժերին: Ուշագրավ է, որ ճարտասանական դիմումի ոճական հնարանքը հաճախ դարձնում է իր քերթվածների սկիզբը:

Ո՛վ կենարար լույս՝ Բանաստեղծություն, //հազար ու հազար կաթսաներով լի //եռում ես իմ մեջ, որ դառնաս գինի՝ //հաշիշն արևի (2, էջ 10):

ԵԶՐԱՀԱՆԳՈՒՄ. Այսպիսով՝ տիեզերական աղոթքից հյուսված տաղ-հմայիլներ են Ավդալյանի քերթվածները, որոնց վերջնական նպատակն ընթերցողին թուլելն է բառերի մոգության հրաշքով. նրա ստեղծած գեղարվեստական աշխարհն սկսվում է ներաշխարհի մեղեդային գույներից և գունային մեղեդիներից՝ ձգվելով անեզրություն: Հեղինակի բացառիկ լեզվամտածողությամբ է թելադրված նաև դասական հայերենի հուռթի շտեմարաններից օգտվելու անհրաժեշտությունը (Ու երանելի աղեղը պրկյալ, տե՛ս, բաց է թողնում պահի հետևից..., Ու կարմիր դուռը նահանջեց մտք..., ընծայված էր կարմիրը ձեռամբ): Համարձակորեն քամում է լեզվի գանձարանը՝ նորովի հաստատելով շարական երգի և հոգևոր ճառերի, միջնադարյան տաղերգուների բանավեպի պնդումը լեզվական թովչանքը:

Գ ր ա կ ա ն ու թ յ ու ն

1. Ավդալյան Ա. Արձաթե օր: Երևան: «Սովետական գրող» հրատ.: 1984: 106 էջ:
2. Ավդալյան Ա. Երկրատես: Երևան: «Սովետական գրող» հրատ.: 1988: 298 էջ:
3. Ավդալյան Ա. Կյանքից դեպի կյանք: Երևան: «Նաիրի» հրատ.: 1997: 224 էջ:
4. Եզեկյան Լ. Ոճագիտություն: Երևան: 2003: 375 էջ:
5. Թրակ Գ. Բանաստեղծություններ /թարգմ. Հ. Մովսեսի/, Երևան: 2007, 320 էջ:
6. Հարությունյան Հ. Գրողի լեզվի և ոճի հարցեր: Երևան: «Սովետական գրող» հրատ.: 1979: 298 էջ:
7. Պողոսյան Պ. Խոսքի մշակույթի և ոճաբանության հիմունքները: Երևան: Երևանի համալս. հրատ.: 1991: 396 էջ:

References

1. Avdalyan A. , Silver Day. [Artsat'e or]. Yerevan. "Soviet writer" publish. 1984. 106. (in Armenian)
2. Avdalyan A. , Geographer, [Yerkrates]. Yerevan. "Soviet writer" publish. 1988. 298. (in Armenian)
3. Avdalyan A, From Life to Life, [Kyankits depi kyank], Yerevan. "Nairi" publish. 1997. 224 (in Armenian)
4. Yezekyan L. Style. [Vochagitutyun]. Yerevan. Yerevan University Publis. 2003. 375 pages. (in Armenian)
5. Trackle G. Poems [Banasteghtsutyunner] / translated by H. Movses/, Yerevan. 2007, 320 pages. (in Armenian)
6. Harutyunyan H. Questions of the writer's language and style. [Groghi lezvi yev vochi hartser]. Yerevan. "Soviet writer" publis. 1979. 298 pages. (in Armenian)
7. Poghosyan P. Basics of speech culture and stylistics. [Khoski mshakuyti yev vochabanutyun himunknery]. Yerevan. Yerevan University. press: 1991. 396 pages. (in Armenian)

Տեղեկություններ հեղինակի մասին

Ռոզա Պողոսի Հովհաննիսյան, գիտաշխատող
ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն
Հայաստանի Հանրապետություն
E-mail: vard-rosa@mail.ru, **orcid**: 0009-0009-7553-7797

Information about the author

Roza Hovhannisyan Poghos
Researcher of the Scientific Research Center of the NAS RA
Republic of Armenia
E-mail address: vard-rosa@mail.ru, **orcid**: 0009-0009-7553-7797

Информация об авторе

Роза Погосовна Оганнисян, научный сотрудник
Ширакский центр арменоведческих исследований НАН РА
Республика Армения
E-mail адрес, vard-rosa@mail.ru, **orcid**: 0009-0009-7553-7797

ՀՆԱԳՈՒՅՆ ԱՐԳԵԼԱՆՈՑ-ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵՌՆԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

Լուսինե Պեպրոսյան

ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն

Ամփոփում

Նախաբան. Աքաղի թագավոր Նարամ-Սուենը (մ. թ. ա. 2236-2220թթ.) թողել է մի կարճ արձանագրություն դեպի հյուսիսային Տիբար լեռ ձեռնարկած արշավանքի մասին, որտեղ նա մի վայրի ցուլ էր տապալել և նվիրել էնիլ աստծուն՝ իր հորը: Մեթոդներ և նյութեր. Աշխատանքում կիրառվել է հետազոտման պատմահամեմատական և պատմահամակարգային մեթոդը, օգտագործվել են հունահռոմեական և հայ պատմիչների երկերում առկա նյութերը, «Աշխարհացոյց»-ը, «Գահնամակ»-ը, «Ջորանամակ»-ը, պատմաբանների աշխատություններ: Վերլուծություն. Հոդվածում տեղորոշել ենք Տիբար լեռան գտնվելու վայրը՝ քննության առնելով «Գահնամակ»-ում և «Ջորանամակ»-ում հիշատակված նախարարական տների տիրույթների տեղադրության հարցերը և դրանց առնչությունները սրբավայր-որսատեղիներին: Արդյունքներ. ա/ Աքաղի Նարամ-Սուեն թագավորի հիշատակած Տիբար լեռը գտնվել է Մեծ Հայքի Կորճայք նահանգի Որսիրանք գավառում: Այն սրբազան լեռ էր և ծառայում էր որպես որսատեղի: Այստեղ էր Նարամ-Սուենը ապօրինի որսի ժամանակ սպանել Արևի Աստծուն նվիրված սուրբ ցուլին: բ/ Որսիրանք գավառը եղել է համանուն տոհմի տիրույթը: Արտոնյալ որսի համար լիազորված էր միայն այս տոհմը, որի կալվածքը, ինչպես պարզվեց, գտնվել էր Նարամ-Սուենի արշավուղու վերջնամասում: Նախարարական մյուս տոհմերի տարածքները գտնվում էին Նարամ-Սուենի երթուղուց հեռու:

Բանալի բառեր՝ Տիբար, լեռ, ցուլ, սրբավայր, արգելանոց, որսադեղի, նախարարություն, Որսիրանք, Աղբակ, «Գահնամակ», «Ջորանամակ»